

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh299>

TÜRKÇENİN KURALLARI DIŞINA ÇIKAN BİR TOPLULUK: İKİNCİ YENİCİLER

Ömer Tuğrul KARA*

Özet

Türk şiirinde yenileşme hareketi Tanzimat Dönemiyle başlamış, geleneksel kalıplardan kurtulan Türk şiirinin, şekil ve içerik yapısında büyük değişiklikler görülmüştür. Şairler sosyal hayata yön verme, toplumun yaşamını yeniden düzenleme ve mevcut edebî anlayışları yıkma gibi hedeflerle eserlerini ortaya koymaya başlamışlardır. Türk şiirinde 1954'ten sonra görülmeye başlayan "İkinci Yeni" şiir hareketi, ortaya koyduğu iddialar ve toplu çıkışlarıyla dilde değişimin bir halkası olmuştur. Bu topluluğun göze çarpan en önemli özelliği Türkçeyi kullanım biçimlerindeki farklılıktır. İkinci Yenicilerin kabul görmüş kuralların dışına çıkması, topluluğun genetiğini ortaya koymuştur. Şairler okuyucunun hayal dünyasında farklı çağrışımlar meydana getirebilmek için Türkçenin kuralları dışına çıkmışlardır.

Bu çalışmada İkinci Yenicilerin Türkçenin kuralları karşısındaki duruşları irdelenmiş, İkinci Yeni şiiri hakkında verilen teorik bilgilerden sonra, topluluk şairlerinin şiirlerinde görülen Türkçenin kuralları dışına çıkan ses, biçim, dil bilgisi, yazım ve noktalama, anlamla ilgili sapmalar örneklenmiştir. Bu sapmaların nedenleri tartışılmaya çalışılmıştır. İkinci yenicilerin dil mühendisliği girişimi en küçük birim olan sestem başlayıp olağandışı sözcüklerin oluşturulmasına, söz dizimindeki köklü değişikliklere kadar uzanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Türkçe, İkinci Yeniciler, Dil, Çağırışım, Sapma*

---

* Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü.

A Community Breaking The Rules Of Turkish; Second Newish

Abstract

The renovation movement in Turkish Poem started with the Tanzimat Reform Era and in Turkish Poetry eluding from traditional patterns a great deal of difference was observed in terms of form and content. Poets start to write their works with the objectives such as rotating the social life, rearranging the social life and eradicating the available literary understandings. Second Newish poetry movement appearing 1945 onwards in Turkish poetry has been a part of alteration in language with its arguments and its mass protests. The most important feature of this community is the difference in their way of using Turkish. Going beyond the accepted rules, the second newish show their genetics. Poets go beyond the available rules to make different evocations in the imaginary world of the readers.

In this study, it is investigated the Second Newishs' standing against Turkish rules and after giving some theoretical information about Second Newish Poems, some variations in the poets of this community's poems in terms of semantic, orthography and punctuation, grammar, phonology and morphology are exemplified. The reasons of these variations are brought into question. The attempt of Second newishs' linguistics engineering goes from the smallest unit "sound" to forming of unusual words and to the fundamental changes in syntax.

Keywords: *Turkish, Second Newish, Language, Evocation, Variaton*

Giriş

Türk şairleri Tanzimat Dönemiyle birlikte yenileşme hareketlerine hız verirler. Tanzimat'la başlayan bu hareket bir süre eski şiirle - divan şiiriyle-Batılı Türk şiirinin hesaplaşması ve kavgası şeklinde devam eder. Ancak dönemin toplumsal ve siyasal olaylarının tesiri; edebî anlayışı değiştirmiş, şiirimizin yönünü bütünüyle Batı'ya çevirmiştir. Geleneksel kalıplardan kurtulan Türk şiirinin, şekil ve içerik yapısında büyük değişiklikler görülmeye başlar. Şairler sosyal hayata yön verme, toplumun yaşamını yeniden düzenleme ve mevcut edebi anlayışları yıkma gibi hedeflerle eserlerini ortaya koymaya başlarlar. Gerek Batı ve gerekse Türk edebiyatının çeşitli türlerinde ve özellikle şiirdeki çıkışların temelinde bu tutum hâkimdir. Türk şiirinde 1954'ten sonra görülmeye başlayan "İkinci Yeni" şiir hareketi, ortaya koyduğu iddialar ve toplu çıkışlarıyla dilde değişimin bir halkası olmuştur. Bu topluluğun göze çarpan en önemli özelliği Türkçeyi kullanım biçimlerindeki farklılıktır. İkinci Yenicilerin kabul görmüş kuralların dışına çıkması, bugünkü söyleyişle dil

Türkçenin Kuralları Dışına Çıkan Bir Topluluk: İkinci Yeniciler

sapmalarına başvurmaları, topluluğun genetiğini ortaya koymuştur. Türkçenin yazım, ses, kelime, anlatım, dil bilgisi, anlamsal kurallarını değiştirme örnekleri özellikle 1950'den itibaren görülmeye başlanmıştır. Bu dönemden itibaren, özellikle İkinci Yenicilerin, var olan dil ve edebiyat anlayışına karşı çıktıkları dikkati çeker. Şiirin dili, biçimi farklılaştırılmaya çalışılmış, yeni kullanımlar denenerek anlama farklı yollar getirilmeye çalışılmıştır. Bir bildirgelerinin olmamasına rağmen çok ilginçtir ki topluluk üyeleri belli ilkeler doğrultusunda bir araya gelerek dil anlayışlarında aykırılıklar meydana getirmişlerdir. Topluluk sanatçıları şiirde kelimenin anlamıyla oynamakla kalmamış, şiirin biçim özelliklerini de kendilerine göre yapılandırmaya çalışmışlardır. Bu durum edebiyatçılar arasında dilin imkânlarını genişletmek ya da dilin mevcut kurallarını ihlal etmek olarak yorumlanmıştır.

İkinci Yeni şiirinin bu özelliği Türkçenin yapısını zorlamakla kendini gösterir. İlk bakışta dildeki deformasyon bizi rahatsız eder ancak bu, zihnin, hayal gücünün, belleğin zorlanması anlamına da geldiği için kötü değildir çünkü zihni rahavetten kurtarır, okuru farklı açılımlar yakalamaya iter (Şen Elmas, 2010: 31).

Bu çalışmada İkinci Yenicilerin Türkçenin kuralları karşısındaki duruşları irdelenmiş, İkinci Yeni şiiri hakkında verilen teorik bilgilerden sonra, topluluğun şairlerinin şiirlerinde görülen Türkçenin kuralları dışına çıkan sapmalar örneklenmiştir. Bu sapmaların nedenleri tartışılmaya çalışılmıştır.

İkinci Yeniciler şairlerin bir anlamsızlık anlamı – usun dışına çıkmak anlayışında olmaları (Berk, 1992: 104), dili şahsi bir malzeme yaparak ona rastlantısal bir anlamlılık kazandırmaları (Bezirci, 2005: 31), bu topluluğu bilinen dil kurallarının dışına sürüklemiştir.

İkinci Yeni şiirinin en önemli hususiyetlerinden olan çağrışım gücü fazla olan kelimelerin tercih edilmesi ve imgeyi kullanma hassasiyeti edebiyatımızda yeni bir ses getirir. Atilla İlhan bu yeni anlayışı “özgü ve imgeci” olarak niteler (İlhan, 1996:245).

“İlhan Berk’in Yeditepe dergisinde çıkan yazılarında söylediği ‘Anlamın yeri düz yazıdır. Bir şey anlamak isteyenler düz yazı okusunlar. Şiir bir şey anlatmaz. Güzellik bir şey anlatmaz çünkü’ gibi bugün için anlaşılması kolay ama o günlerde ateşli çıkışlara neden olan cümleleri hemen İkinci Yeni şiirin ‘anlamsız şiir’ olarak damgalanmasına yetmiştir” (Doğan, 2008: 176).

A. İkinci Yeniciler

Orhan Veli ve arkadaşlarının kurduğu Garip Akımı, I. Dünya Savaşı döneminde şekillenmiştir. Garipçiler eserlerini bu siyasal ve toplumsal gerilim ortamında vermişlerdir. O dönemin sıkıntıları yaşamak istemeyen Garipçiler eserlerinde bütün kalıpları altüst eden bir özgürlüğü tercih etmişlerdir. Türk şiirinde o güne kadar yer etmiş anlayışlardan kurtulmak gerektiğini savunmuşlar ve şekilciliğe, duygusallığa karşı çıkıp, söyleyiş güzelliğini esas almışlardır. Ancak şiiri küçük insanların içine, bilindik mahallelerin arasına sokan bu akım değişen toplumsal koşulları kucaklayamamış, güçsüz taklitçilerinin etkisiyle zayıflamıştır. Bir süre sonra toplumdaki değişmeler Türk şiirine de yansımaya başlamıştır. Türk şiirinde bir şeyler değişmektedir. Şairler, Garip şiirinin uzantısı olmaktan çıkmak istemiş ve yeni bir arayışın içine girmişlerdir.

Bu arayış 1956 yılına kadar, genellikle Yeditepe dergisi çevresinde gelişir. Cemal Süreya; Gül (1954)’ü, Güzelleme (1954)’yi, Üvercinka (1955)’yi yazar. Bu şiirler bir geçiş döneminin bütün özelliklerini taşır. Bir yanlarıyla kopuşu, öte yandan çıkılan kaynağı en açık şekilde gösterirler. “Gül” şiirinde geçen “Gülün tam ortasında ağlıyorum” dizesinde Cemal Süreya, Garip akımına gönderme yaparken, aynı şiirde “Ve zurnanın ucunda yepyeni bir çingene” dizesiyle alışılmamış bir söyleşi dile getirir (Doğan, 2008: 19-20). Bu durum yeni şiirin ve değişimin ilk izleridir. “İkinci Yeni’nin bir manifestosu yoktur. Dolayısıyla bu hareketin prensipleri sonradan hem şiirler yayımlandıkça hem de şiir üzerine yazılar ve pek çoğu tartışmaların ürünü olan makaleler neşredildikten sonra belirmeye başlamıştır” (Kolcu, 2009: 55).

Garip’in sonu, İkinci Yeni’nin başlangıcıdır. İkinci Yeniciler bir sonraki kuşağın şairleridir. “Estetik ve yapısal unsurları şiir dışına itmeyi amaçlayan Garip akımının şiir anlayışına tepki olarak doğmuştur.” (Karabulut, 2011: 149). “Garip şiirinin ‘arı şiir’ arayışı yüzünden getirdiği yasaklardan kurtulunmuş, imge yine başköşeye oturtulmuş, iç biçim oyunlarına, yazımsal sanatlara yönelinerek ‘sadelik’ aranılışından uzaklaşmıştı” (Fuat, 2008: 216).

“Garip şiirinin açtığı çığırda ortaya konan kötü örnekler nedeniyle Türk şiirinin 1940’lı yılların sonunda içine düştüğü bunalım, maruz kaldığı tikanıklık İkinci Yeni’nin ortaya çıkışındaki en önemli etmenlerden biridir. Türk şiirindeki geleneksel sesi ve biçimi yıkan, geçmişten gelen verili değerleri neredeyse tümüyle inkâr eden ve özellikle “küçük insan” tipinin, daha bilinen bir ifadeyle

işçi sınıfının şiiri olmayı amaç edindiğini poetikasında dillendiren, birçok örnekte bu iddiayı pratiğe döken Orhan Veli ve arkadaşlarının şiirinin (Garip) 1950’li yılların başlarında modası geçmeye başlamıştır” (Karataş, 2008: 224).

İkinci Yeni şairleri ise savaşın bittiği ve farklı toplumsal kutupların bulunduğu bir dönemde sanat anlayışlarını ortaya koymuşlardır. Bu şiir akımı birçok edebiyat eleştirmeni tarafından “Çağdaş Türk Şiiri”nin en son ve en özgün atılımı olarak kabul görülürken bazıları için de edebiyatta bir skandal olarak değerlendirilmiştir. Şiirde “soyut”, “anlamsız” ya da “kapalı” olmak, “özde ve biçimde deformasyon”a dayanmak, “okurdan kopmak”, “topluma sırtını dönmek”, “us dışına çıkmak”, “bilinç dışının olanaklarından yararlanmak” “Garip akımının yalınlığına karşı çıkmak” İkinci Yeni şiirinin genel özellikleri arasında sayılabilir (Dirlikyapan, 2003: 1). Garip akımından sonraki bu ikinci değişim hareketi eski-yeni birçok şairi bünyesine katar.

İkinci Yeniciler, edebiyat çevresinde benimsendiği kadar eleştirilere de maruz kalmıştır. Bu eleştirilerin başında İkinci Yenicilerin savdukları sanat ve dil anlayışlarındaki alışılmışın dışındaki tutumlar gelir. İkinci Yenicilerde anlam “soyut” bir karaktere bürünmüştür. Şiir dilinde ise gerek sözcüklerin ses ve biçim özelliklerinde gerekse de dilin sözdizimi açısından niteliklerinde büyük değişikliklere gidilmiştir. Bu durum İkinci Yenicilerin şiirlerine “Soyut Şiir”, “Anlamsız Şiir”, “Kapalı Şiir” gibi isimlerin verilmesine yol açmıştır. “Asım Bezirci, İkinci Yeni Olayı adlı yapıtında İkinci Yeni şairlerinin şiir dilinde yaptıkları değişimi, ‘Değiştirim, Karıştırım, Özgür Çağrışım, Soyutlama, Anlamsızlık, Us Dışına Çıkma, Güç Anlaşılma, Okurdan Uzaklaşma’ gibi başlıklar altında örneklerle göstermeye çalışmıştır” (Karaca, 2008: 279).

Bu hareketin kuramcısı ve isim babası Muzaffer İlhan Erdost’tur. “İkinci Yeni ismini Muzaffer Erdost 1956 yılındaki Pazar Postası dergisinde ilk kez kullanır” (Korkmaz, 2009: 284). “İkinci Yeni edebiyatı, edebiyat tarihi açısından Muzaffer Erdost’un 19 Ağustos 1956 tarihli Son Havadis gazetesindeki ‘İkinci Yeni’ başlıklı yazısıyla başlatılabilir” (Eser, 2010: 39). Ancak unutulmamalıdır ki hareketin doğuşu bir süreçtir. İkinci Yeni; Fecri Ati, Yedi Meşaleciler, Garipçiler ya da Hisarcılar gibi ortak bir bildiriyle ve bir dergi etrafında toplanan şairlerce oluşturulmuş bir topluluk değildir. İlhan Berk, Edip Cansever, Cemal Süreya, Ece Ayhan, Turgut Uyar, Sezai Karakoç gibi şairler, birbirlerinden habersizce 1950’li yıllardan itibaren Yenilik, Yeditepe, Şiir Sanatı, Pazar Postası, A, İstanbul gibi dergilerde dil, biçim, içerik, üslup yönünden daha önceki şiirden tamamen farklı şiirler yayımlamaya başlarlar.

Başlangıçta dağınık biçimde, kendiliğinden oluşmaya başlayan bu şiirsel değişim, söz konusu şairlerin şiir ve yazılarını 1956'dan itibaren Pazar Postası'nda yayımlamaya başlamasıyla belirginleşmeye başlayan bir hareket niteliği kazanır. Bu adlara daha sonra Ülkü Tamer, Tevfik Akdağ, Yılmaz Gruda, Kemal Özer, Özdemir İnce, Nihat Ziyalan, Alim Atay, Seyfettin Başçılar, Ercüment Uçar gibi başka isimler de eklenir (Eser, 2010: 39). Bu isimlerin de ardından ünlü ve ünsüz kimi şairler bu 'kalkışma'yla irtibatlandırılır: Ergin Günce, Metin Eloğlu, İlhan Berk, Sabahattin Kudret Aksal, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday. Geç takipçileri olarak da Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Süreyya Berfe, Egemen Berköz, Refik Durbaş ve Cahit Zarifoğlu anılır. Alim Atay, Doğan Türker, Aslan Ebiri ve Tekin Kıpöz gibi tümüyle unutulmuş isimler de vardır" (Ergülen, 2008: 236).

"İkinci Yeni adının ortaya atılması, taraftar bulması, yerleşmesi ve gelişmesinin Sartre, Camus, Kafka gibi Batı Avrupa yazarlarının savunduğu varoluşçuluk düşüncesinin, Fransız gerçeküstücülerinin; T.S. Eliot, Dylan Thomas ve E. E. Cumming gibi gizemci ya da biçimci şairlerin Türkiye'de iyice tanınmasıyla paralellik taşıdığı bilinmektedir. İyi derecede Fransızca ya da Batı dillerinden birini bilen İkinci Yeni şairlerinin kaynaklarından biri de şüphesiz Batı şiiridir. Yani İkinci Yeni'nin ortaya çıkmasında, Batı şiirinin ve o günkü dünya şiirinin etkisi büyüktür" (Karataş, 2008: 225).

İkinci Yeni temsilcileri, T.S Eliot, Rimbaud, Lautreamont, E. Pound, Dylan Thomas, Apollinaire gibi şairlerin; Satre, Camus, Beckett, Kierkegaard gibi düşünürlerin eserlerini okumuşlardır (Gökalp, 1993: 357). Bu akımın şekillenmesinde dünyadaki mevcut şiir anlayışın etkisi büyüktür. Dadaizm ve Letrizm gibi akımların dünyadaki yansımaları yeni şiir anlayışlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. O zamana kadar dünyada kabul gören şiirdeki *açıklık, kolay anlaşılabilirlik ve akla uygunluk* prensiplerinin karşısına *kapalılık, kolay anlaşılmayan ve akıldışı* gibi zıt unsurlar çıkmıştır. İkinci Yeniciler, bu son prensibi benimseyerek bu yönde eserler vermeye başladılar. Bu grubun öncülerinden olan İlhan Berk, İkinci Yeni'in Garip akımının şiir ilkelerini daraltmışlığına ve toplumcu şiirin tıkanmışlığına karşı çıktığını; İkinci Yeni'nin bu tek düzeliliğin ve tıkanıklığın önünü açmak, aklın, dilin, bilincin, alışkanlıkların üstüne yürümek amacıyla ortaya çıktığını ve bütün bunların şiir adına yapıldığını söyler (Berk, 1977: 526).

Büyük bir şair topluluğunun benimsediği İkinci Yenicilerin genel özelliklerini Asım Bezirci şu şekilde belirtmiştir:

Türkçenin Kuralları Dışına Çıkan Bir Topluluk: İkinci Yeniciler

...gelenekten kopukluk, biçimcilik (formalizm), günlük konuşma dilinden uzaklık ve gramerde deformasyon (değiştirim), duyuları ve algıları karıştırma (karıştırım), özgür çağrışım, soyutlama, anlamsızlık, imgeleme, akıl dışılık, kapalılık, okurdan uzaklık, halka sırt çevirme, çevreden ayrılma ve kaçış... (Bezirci, 1986: 46-47).

İkinci Yeniciler içeriğin biçimi tayin edeceğini, hatta “biz şiiri yazarız, ortaya çıkan biçim neyse odur” şeklinde bir görüşü savunurlar. Bu görüşlerinin ışığında pek çok yeniliği edebiyatımıza taşımışlardır: Dilin bilinen mantığının dışına çıkmışlar, türetilmiş suni kelimelere itibar etmişler, alışılmış deyimleri farklı kılmışlar, şaşırtıcı isim ve sıfat tamlamaları kullanmışlar, noktalama işaretlerini reddetmişlerdir. İkinci Yeniciler, belirli bir metot ve sistem oluşturamadığı, ortak bir tavır belirleyemediği için dağınık bir hareket halindedirler. Bu akıma yöneltilen eleştirilerin merkezinde de bu neden yatmaktadır. Zaman içerisinde bu tutumları birçok yazarın ve şairin eleştiri oklarını üzerine çekmiştir. Hatta bu akımın çizgisine yakın şairler bile tenkitte bulunmaktan çekinmemiştir:

Belli bir temaya sarılmamış, boşta imgeler yığını, peş peşe itiş kakış doluşan, birbiriyle ilgisiz, sayıları arttıkça şiiri güzelleştireceği sanılan konserve imgeler. (...) Sağduyuyu, mantığı, sözün gelişini hiçe sayış. Kesik, kopuk, uyumsuz parçalardan kör mozaikler. Karanlıkta kısık kopuk, bunlu, yarım konuşmalar, sayıklamalar. Kaos (Necatigil: 1983: 445).

İkinci Yenicileri eleştiren sadece Behçet Necatigil değildir. O dönemin bazı önemli şairleri de bu akımın içerisinde yer almayarak, bu şiir anlayışına uzak durmuşlardır: Fazıl Hüsni Dağlarca, Özdemir Asaf, Atilla İlhan, Melih Cevdet Anday, Cahit Külebi bu şairlerden bazılarıdır.

Tüm bunlara rağmen İkinci Yeni'nin Türk şiirine geniş bir soluma ortamı, bir çeşit şiirsel özgürlük getirdiğini söyleyebiliriz. Bu hareket pek çok tenkide uğramış ve 1960'a doğru bu hareketin gücü zayıflamaya başlayarak kendisiyle birlikte canlı bir şiir ortamı da sönmüştür.

B. İkinci Yenicilerin Türkçe Anlayışları

Farklı tarzda şiir meydana getirme amacıyla olan İkinci Yeniciler düşünce yapılarına uygun bir şiirin, yeni bir şiir diliyle mümkün olabileceğine inanmış, kendi anlayışlarını kurma yolunda dile oldukça ağırlık vermişlerdir. İkinci Yeni şairleri daha ilk şiirlerinden itibaren zamanla bir harekete dönüşecek

olan yeni bir şiir dilinin örneklerini ortaya koymaya başlamışlardır. Anlaşılması güç imgelerin kurulması, neredeyse ansiklopedik bilgi isteyen özel bir söz varlığına yer verilmesi, sözdizimindeki bozulma bu şiirin en belirgin özelliklerini oluşturmaktadır. Bu akımın temsilcileri okuyanın dünyasında yeni soyut anlamlar oluşturabilmek için dilin tüm olanaklarından faydalanmışlardır. Bu amaçla dildeki öğeleri ses, biçim, sözdizimi ve anlam bakımından farklı bir duruma getirerek şiir dilini hem dil bilgisi hem de anlamla ilgili soyut değişimler üzerine kurmuşlardır. Büyük ölçüde dille oynayarak bir üslûp oluşturdukları da bir gerçektir. Aslında İkinci Yenicilerin dili, özellikle orta sınıf insanın günlük yaşamını, duygularını ve fikirlerini temel alan Garipçilerin konuşma diline tepki olarak ortaya çıkmıştır. Onlara göre Garipçiler, şiirde yozlaşmışlığın ve basitliğin sembolleridir. Bunun sonucunda oluşan dil ise gerek konuşma gerekse de yazma dilinden uzak, bilinen dil kurallarını altüst eden, kendi başına bir şiir dilidir. Bu şiir dilinin sadece Garipçilere ya da Toplumculara bir tepki olsun diye ortaya çıktığını düşünmek yanlış olur, İkinci Yenicilerin şiir dilinin şekillenmesinde; düşüncenin aklın denetimi olmadan ve ahlâk gibi engelleri hiçe sayarak, ortaya konmasını savunan Sürrealizm (Gerçeküstücülük) akımının etkisi de büyüktür. Gerçeküstücülük şairin önündeki tüm engelleri kaldıran, ahlaki baskıyı hiçe sayan, içinde kural geçen bütün anlayışları reddeden bir düşünce akımıdır. Dolayısıyla bu anlayışa sahip bir şair ne noktalama işaretini ne de dilin bilenen sözdizimini dikkate alacaktır. Dilin tüm kaideleri onların nazarında işlevsizdir. Her şair kendi hayal dünyasının soyut dil anlayışını oluşturmuştur. Okuyucunun bu tek taraflı dil anlayışını çözüp çözmeyeceği onlar için bir sorun teşkil etmez. İçerik nasıl olsa biçimi tayin edecektir.

Cafer Şen'e göre edebî topluluklarca dilde yapılan deformasyonlar bilinçlidir. Çünkü bu durum edebî eserin estetiğiyle ilgilidir. Eser reel gerçeklikten ve alışlagelen dilden ne kadar koparsa o kadar estetize olmaktadır (Şeh, 2010: 159). İkinci Yenicilerden Ece Ayhan ise bu deformasyonu yerleşik sözdizimi ile yazılmayacak her şeyi sözdiziminden yararlanarak dile getirmek olarak değerlendirmiştir (Ayhan, 1993: 187).

Bu çalışmamızda İkinci Yenicilerin Türkçenin kuralları dışına çıkan anlayışlarını ve dil sapsmalarını örneklerle incelemeye çalışacağız:

1. Şiirde Anlam Aykırılıkları

Alışılmış dil geleneği ve zevkini derinden sarsan İkinci Yeni şairleri, amaçlarına uygun bir dil ortaya koyabilmek için en küçük birim olan “kelime”yi ön plana çıkarmışlardır. İkinci Yeni sanatçılarının “Şiir geldi kelimeye dayandı”, “Şiir kelimelerle kurulur” ya da “Şiir salt kelimeciktir” sözleri, bu şiir hareketiyle Dadaizm, Sürrealizm ya da Letrizm arasında benzerlikler kurulmasına yol açmıştır (Erdost, 1997: 62). Bu ifadelerle anlatılmak istenen ana fikir şiirin bir şeyler anlatmak için değil, kendisini kurmak için yazılmış olması gerçeğidir. Garipçiler şiir dilini, her türlü mecazdan, sanattan arındırarak düz yazıda olduğu gibi tek anlama dayalı olarak kullanır. Kelimelerin anlam yönünü ön plana çıkaran böyle bir dil anlayışı İkinci Yenicilere göre kelimeyi göz ardı etmek demektir.

İkinci Yeni'nin bir başka özelliği ise şiirde anlamı temel öge olarak değerlendirmemesidir. Temelde anlamın düzyazıya ait bir özellik olduğu ve şiiri biçem ve simgeci anlatımla özdeşleştirmek gerektiği konusunda tüm şairler hem fikirdir. Bununla birlikte bazı şairler anlama hiç önem vermemiş; bazıları da anlamı anlatımın var ettiği ikincil öge olarak ele almıştır” (Gündoğdu, 2010: 265).

İkinci Yeniciler şiire soktukları kelimelerin yapılarını ve anlamlarını değiştirmişler ve bu kelimelere kendi dünyalarının soyut bir karakteri olarak bakmışlardır. *Bilinen kelimelerin yerleşmiş biçimleri dışında kullanılması İkinci Yeni'de yaygın bir tutumdur* (Kaplan, 1989: 20). Bu akımda kelime ve kelime grupları anlamı örten, zorlaştıran ve akıl dışı anlatıma yardımcı birer unsur olarak görev almıştır. Bu akımın şiirindeki anlam kapalılığını, anlaşılmaz kılma düşüncesinin bir parçası olarak görmek; kelime oyunculuğu olarak değerlendirmek aslında doğru bir yaklaşım değildir. Tüm eleştirilere rağmen şiirimizin İkinci Yeni'den sonraki gelişimi düşünüldüğünde, bu arayışlar, yeni bir şiir diline bir adım olarak değerlendirilebilir. Zira bu hareketle birlikte Garipçilerin sıradan hayatın içinde ele aldığı adam veya Toplumcuların sınıf çatışmaları içerisinde ideolojik bir yaratık olarak ele aldığı insan, artık şehirli bir birey olarak kendi iç dünyasıyla şiirin konusu haline gelmiştir. Böylesine soyut bir konu beraberinde yeni bir kelime anlayışı getirmiştir. Bu tarzın en iyi örneklerini İkinci Yenicilerin önemli şairlerinden Edip Cansever ve İlhan Berk'te görmekteyiz:

Ömer Tuğrul Kara

Ben seni çıkarım, belki o balkonları (Berk, 1961: 12).

Bahçemizde bütün mürdümleri
Anlatılmazlıkta olan bir şeyi (Cansever, 1966: 17).

Kelimeleri ve kelime gruplarını anlamsızlığın anahtarı olarak kullanan başka İkinci Yeniciler de vardır:

O karanlıklarda kalmış yaşamak yerlerini bulurum
Çıkartır gösteririm (Uyar, 1959: 18).
...büyümüş. Bir firavunla yatar kalkardım
sabahlara karşı ki (Ayhan, 1965: 16).

“Bu ters çevirmeler Ece Ayhan kadar olmasa da Cemal Süreya’da örneğin "Bir yanda Sirkeci'nin *tren dolu kadınları*" dizesinde "kadın dolu trenleri" olacak yerde tren dolu kadınları biçiminde, Sezai Karakoç'ta "Ölüm bana günde iki kere *göz kaş eder*" dizesinde "kaş göz etmek" deyimi göz kaş etmek biçiminde kullanılmıştır” (Karaca, 2008: 286).

İkinci Yenicilerin dışındaki şiir akımları dilde yaygın olan “Yaşlı adam”, “Kötü insan”, “Yanık ekme” gibi alışılmış kelime gruplarını veya “Ahmet okula gitti” gibi cümleleri kullanmaktadırlar. Oysa bu tip bir anlayış okuyucu tarafından kolaylıkla anlaşılacak ve zihinde çözülecektir. İkinci Yeniciler ise bu geleneksel dil anlayışını reddederek dilde pek rastlanmayan “yaşlı sevinç”, “tren dolu kadınlar” gibi daha önce görülmeyen kelime gruplarını ve “ay Türkçe rakı çıkmıştır kapalı” gibi cümleleri kullanmayı tercih etmişlerdir. Onlara göre alışılmamış kelime gruplarını şiirde kullanmak geniş bir düşünme, soyut olarak nesnelere kavrama gücü vermektedir. Böylelikle şiir, okuyucuya duygu ve düşünce zenginliği yaşatmakta ve güçlü bir anlatıma erişmektedir.

“Örneklerde görülen ters çevirmeler, aslında alışılmış şiir dilini bozma, anlama biçimini değiştirme; bir anlamda dilsel otoriteye karşı çıkma amacına yöneliktir; hatta bu yolla okurun bilincinde anlık şok etkisi yaratıldığı, okurun şaşırtıldığı da söylenebilir. Böylece çoğu İkinci Yeni şairi, söz konusu dil sapmalarıyla, şiirin alışılmışın dışında bir dille yazılabileceğini kanıtlama çabasındadır. Ece Ayhan ise, bu konuda diğerlerinden daha uca giderek alışılmış 'algı ortalaması'na meydan okumakta, kökleşmiş algılamaya biçimini sarsarak yıkmaya çalışmaktadır” (Karaca, 2008: 286).

Türkçenin Kuralları Dışına Çıkan Bir Topluluk: İkinci Yeniciler

Kelimelerin anlam ilişkileri, görevleri kasıtlı olarak birbirine karıştırılmıştır. Şiirde anlamı kapalı tutmak hatta anlamsızlığı oluşturmak için şairler bilinçli bir şekilde farklı dil anlayışlarını ortaya koyarlar. Hatta bazen bu kelimelerdeki anlamsızlığı harf düzeyine bile indirmişlerdir. Şair bilinçaltında yatan duygularını, düşüncelerini hatta rüyalarını mantıksal bir sıra izlemeden, anlamsız semboller halinde sunabilir:

eee T aa uu SSe Cnnn eee (Berk, 1960: 39) .

Bir kelimenin görevini başka bir kelimeye yüklerler veya anlamca bir kelimeyle karşılamaya çalışmışlardır:

*...peynirlerin kötü dükkanlara
sarıldığı o kâğıtlarda* (Uyar, 1962: 26).

Bir yanda Sirkeci'nin tren dolu kadınları (Süreya, 1966: 30).

Birinci örnekte şair Turgut Uyar, peynirleri kâğıt yerine dükkânlara sarmakta, ikinci örnekte Cemal Süreya da trenin anlamını kadınlara yüklemektedir.

Karıştırım (sinestezi), duyuşsal algılamasının birbirleriyle karıştırılarak anlamın yaygınlaştırılması ve zenginleştirilmesi amacıyla yapılan bir uygulamadır. Dış dünyadaki varlıkların, algılamaların yahut duyumsamaların karıştırılması anlamına gelir. Bir duyunun, algının yerine öbürü konulur, değişik izlenimler, karşıt duyular arasında eşitlik kurulur; duyulardan birine ilişkin algılar diğere mal edilir. İkinci Yeni şairleri algılama şekillerimizin alıştığımız biçimde kullanılmasının şiiri daraltabileceği görüşündedirler. Duyular arasındaki gidiş geliş, bizi değişik açılımlara götürebilir, diye düşünmektedirler. Bu yüzden karıştırım dediğimiz yöntem başvurmaktadırlar” (Şen Elmas, 2010: 35).

İkinci Yeniciler alışılmamış bağdaştırmalar kullanarak okuyucunun duygu, düşünce ve çağrışım dünyasında bir farkındalık uyandırmaya çalışmışlardır. Bu farkındalık da kapalı bir anlatımla sağlanmaktadır. Şiirin anlaşılmasının güç olması okuyucunun yeni ve zengin çağrışımlara ulaşmasına engel değildir.

2. Şiirde Yazım ve Noktalama Kurallarında Aykırılıklar

a. Özel İsimlerin Küçük Harfle Başlatılması

İkinci Yeniciler özel isimlerin yazımıyla ilgili kuralların dışına farklı bir yolla çıkarlar. Şiirlerinde özel isimleri kesme işaretiyle ayırmalarına rağmen dizeyi küçük harfle başlatırlar.

Dipsiz kuyularda anaların kahrı

azalmış galata'da iki deli çocuk

bacakları uzamış rıhtımda

(Ayhan, 2001: 54)

Dördüncü konuşmamızda

(ben nerdeyim?)

isa'dan önce bu kentte

bir karınca taciri

(Ayhan, 2001: 38)

Bu yazım biçimiyle şairin sözü edilen isimleri kavramlaştırmaya çalıştığı, özel bir anlama dönüştürdüğü söylenebilir.

b. Cins İsimlerin Özel İsim Gibi Algılanması

İkinci Yenicilerin yazım kurallarına meydana okumalarının bir başka örneği de cins isimleri özel isim gibi algılamalarıdır. Bu uygulamada dizelerdeki cins isimler özel isim gibi büyük harfle başlamaktadır:

Artık bir özel ad oldun ey Duman!

(Süreya, 1998:170).

Mayıs mıdır artık Ekim mi olur

Törenden arta kalan çiçekleri

(Süreya, 1998: 173).

c. Dize Başlarındaki Kelimelerin Küçük Harfle Yazılması

İkinci Yenicilerden bazıları dize başındaki kelimeleri küçük harfle başlayarak yazmışlardır:

Bir yaş büyüğüm babamdan

Türkçenin Kuralları Dışına Çıkan Bir Topluluk: İkinci Yeniciler

ve rüzgar

bir törendeki gibi

çekiştirir durur

yağmurluğumu

(Süreya, 1998:188).

Sularda değil o aradığımız

Bodrumlarda

bodrumlarda

bodrumlarda!

(Süreya, 1998: 181).

Bu tarz yazım kuralı ihlaline Turgut Uyar da sıklıkla başvurmuştur:

kurşun eritip fesleğen dökmeye eski uzak bir yaz akşamı

bir yaşlı baba çıkar gelir bir uy kudaki akış tükenir

(Karaca, 2008:

281).

d. Sözcüklerin Kurallara Aykırı Biçimde Bitişik Yazılması

Dildeki kurulu düzene karşı çıkma eğilimi sözcüklerin ayrı veya bitişik yazımında da kendini göstermektedir. Özellikle dizelerdeki kelimelerin tamamının birbiri ardına bitişik yazılarak bir düzen oluşturulması dikkat çekicidir. İkinci Yenicilerin aykırı şairi İlhan Berk'te bu eğilimin örneklerini verebiliriz:

Eskir onüçaltmışdörtsıfirüç

(Karaca, 2008: 283).

yüzündengölgesigeçiyorbüyükbirkuşun

(Karaca, 2008: 283).

e. Noktayla İlgili Kural Dışı Uygulamalar

Noktadan sonra başlayan cümlenin ilk harfinin büyük yazılması kuralı İkinci Yeniciler bazı şairler tarafından çiğnenmiştir:

kanatır akışını akarsuların çıplak şimdiki

başarılamamış bir geçmişten artakalan şaşkınlık

şimdiki çıplak.yarı aydınlanmış bir duvardaki

bir yenilgiden çıkarılmış bir deney.bir yaşlılık. (Uyar, 1984: 207)

Ey çavlan.bitmeyen temmuz güneşi.ey aslan (Uyar, 1984: 207)

“İlhan Berk ve Ece Ayhan’ın düz yazı şiirlerinde nokta, kimi zaman bir yargı taşımasa dahi tek bir sözcüğün hemen sonrasında kullanılır ve işlevi o sözcüğe cümle değeri kazandırmaktan çok okuyucuyu o sözcükte bekletmek suretiyle sözcüğü iyice vurgulamaktır:

İlenç. İşte beni bu selenli harfiyle hiç bırakmayacak olan ilenç, gittiğim her yere götürdüğüm, gittiğim görünmeyen köpeğim ilenç. (...)

Çiçek. Çiçek satıcılığıyla başlamışım serüvenlerime. İplere dizili çiçekler ve çocuklar, gül kurusu. (...)

Ece Ayhan’ın üç paragraftan oluşan ‘Bir Fotoğrafın Arabı’ isimli çalışmasında ilk iki paragrafında noktanın bu türlü kullanımını görmekteyiz. Birinci paragrafta ‘ilenç’, ikinci paragrafta ise ‘çiçek’ kelimesi, tek bir sözcük olarak kendilerinden sonra noktanın kullanıldığı kelimelerdir. Bu kelimelerden sonra gelen cümlelerde ise bu kelimelerin şaire hissettirdikleri, şair tarafından nasıl algılandığı anlaşılır. Yani, hem ‘İlenç.’ hem de ‘Çiçek.’ kelimeleri kendinden sonra gelen cümlelerde sıfatlarıyla anlatılır ve adeta içleri doldurulur” (Eser, 2010: 90)

“Bu tek sözcüklerin sonuna konan noktalar iki nokta (:) işlevi görüyor gibidir. (.) sonrasında açıklanan, daha çok söz konusu sözcüklerin şairdeki çağrışımlarıdır” (Eser, 2010: 91).

f. Uzun Çizgiyle İlgili Kural Dışı Uygulamalar

İlhan Berk ve Ece Ayhan’ın düzyazı şiirlerinde uzun çizginin konuşma çizgisi işlevinin dışında kullanıldığı ve yine diğer işaretler gibi uzun çizginin de görevi dışında kullanıldığı görülmektedir (Eser, 2010: 92).

Uzun çizgi daha çok şairin hayal ve kavram dünyasını ifade etmektedir. “...söz gelimi Ece Ayhan’ın “*Bir Fotoğrafın Arabı*” adlı düzyazı şiirinde her üç paragrafın sonuna doğru kullandığı uzun çizgi dikkat çekicidir. Söz konusu uzun çizgilerden sonra gelen kelime grubu ya da cümlelerde şair, kendi içine

Türkçenin Kuralları Dışına Çıkan Bir Topluluk: İkinci Yeniciler

dönerek bir çeşit kendisiyle konuşma / hesaplaşma sürecine girer. Kısaca ifade etmek gerekirse, İkinci Yeni düzyazı şiirinde *uzun* çizgiler hem şiiri hem de şairini okuyucudan, genel geçer olandan kendisine; bireysel, subjektif ve çağrışımsal olan'a çeviren bir sınır çizgisi işlevi görür" (Eser, 2010: 92).

İkinci Yeniciler uzun çizgiyi anlamlandırmanın bir unsuru olarak görmektedirler. Özellikle Ece Ayhan "Epitafio" isimli şiirinde dizelerin sonunda uzun çizgiyi kullanmış ve hemen sonrasında da nokta yerleştirmiştir. Böyle bir kullanım şekli okuyucuda bu işaretin anlamı tamamlayan farklı bir görsel unsur olduğu düşüncesini uyandırmaktadır.

Boğulmuş geldiler denizden ikindi üzeri, yeşil çuhalı kahveler rıhtımında gizlenmiş çivit rengi evlerine. Falı İspanyol—.

(...)

Görüyorlar, ne de güzel gülüyorlar öyle uzun uzun. Ama gelemeyecekler işte. Bohçaları derleniyor. Aceleleri var. Çürük—. (Eser, 2010: 68)

İlhan Berk'in şiirlerinde de virgülden sonra uzun çizginin kullanıldığını görmekteyiz. Bu tarz kullanımın şiirde ezgi ve tonlama oluşturmak için yapıldığı düşünülebilir.

Bir Hint sarısına dayanır, yavaşça,—aşağılarda. Uzatıp eğrisini. Geniş ve rahat. Bir çıkma yapıp sağ kola: kıvrık, dilim dilim,—dolaşıp dizlerini Fatih'in—Ve orada ölecektir (Eser, 2010: 94-95).

g. Eğik Çizgiyle İlgili Kural Dışı Uygulamalar

Topluluğun bazı şairleri kavramların arasına birden fazla eğik çizgi koyarak yüklemi olmayan havada kalan cümlelerin sıralanmasını sağlamışlardır. Şair sanki içinden geldiği gibi yazdıklarını otomatik bir şekilde sıralamış gibidir. Şairin çağrışım yağmurunun damlacıkları gibi cümleler ve kavramlar rastgele dizilmişlerdir.

MISIRBALIKLARI prenses nefertiti / cebi kuş üzüntüyle dolu İzmirli tüccar ///. Mısırkalyoniğne (devam)

baktım geçiyordu

durdum isyana bir beyaz bir esmer (Berk 2007: 291)

Şiirde üç eğik çizginin (///) kullanılması ve şiirde yalnız bu kullanımlardan sonra yükleme yer verilmesi dikkat çekmektedir.

h. Parantez İşaretiyle İlgili Kural Dışı Uygulamalar

Ece Ayhan gibi kimi İkinci Yeniciler bu işareti kullanmazken, topluluğun diğer şairleri parantezi vurgulama, geçiş yapma, nesneleştirme gibi amaçlarla kullanmışlardır.

Örneğin İlhan Berk “*Us Çarşafı*” isimli şiirinde eski ile yeni arasında bir geçiş aracı olarak “parantezi” kullanmıştır.

(Şimdi kim bilir deniz kenarlarına çıkıyorsunuzdur)

(Yorganlarım tütün kokuyordu)

...ve adamlar oralarını alır donanmaya katılırlardı. Çıkardı sonra Padişah. (Birden bakıyorum ellerin değişik.) Padişah bağdaş kurar oturur. Senin ayakların giderdi gecede. Sonra o adam

uzun,

güzel

seni alır. Sen.

Padişah hep oturur. Bakar. (Bir kipti gider ipi okşar.)

(O adam seni bırakmaz. O adam güler. Ayakların var ya senin (hiç olmadı ayakların senin) yaslanır göğüme benim. Padişah çıkar. Donanma durur. Belki hiç çıkmaz. (Berk, 2007: 291)

3. Şiirde Dil Bilgisi Kurallarında Aykırılıklar

a. Eklerin Yanlış Kullanımı

Şairler ekleri bilinen görevlerinin dışında kullanarak dil bilgisi kurallarını altüst ederler:

Sokakları gerinerek sevmeye başlamaklar (Uyar, 1959: 15).

kendimi bir yılların içlerine kapadım

kendimi koyuverdim bir sulara (Uyar, 1968: 50).

Türkçenin Kuralları Dışına Çıkan Bir Topluluk: İkinci Yeniciler

Burada -ler, -lar çokluk eki amacı dışında kullanılarak dil kurallarını zorlamaktadır. Ayrıca son örnekteki “*bir yılların*”, *bir sulara*” kelime gruplarındaki belgisiz sıfat görevindeki “bir” kelimesi kendinden sonra gelen isimlerdeki çokluk ekiyle ters düşmektedir. Şair burada Türkçenin sınırlarını zorlamıştır. İkinci Yeniciler, sözdiziminde ve dil bilgisi kurallarında yaptıkları değişiklikleri her zaman savunmuşlar, bunu şiir dilinde yenilik olarak isimlendirmişlerdir. Kendi özel dillerini oluşturmuşlardır. Bu değişimi dile getiren şairlerden biri de Ece Ayhan’dır:

Bence bildiğimiz ‘insan’ sözcüğü bir ‘fiil’dir hem gerçekte, hem bence. Ve ben insan aklına gelebilecek bütün zamanlarda bu ‘insan’ fiilini çekmeye çalışırım. Tabii yeni bir sözdizimi ve yeni bir dil bilgisiyle. Hem çaktırmadan yürürlüğe salınmış algı ortalamasına kesinkes karşı olarak. Evet bütün işlediğim bu (Ünal, 2002: 87).

Cemal Süreya’nın “*Bun*” adlı şiirinde geçen ve yine anlamsızmış gibi görünen “gözistan” sözcüğü okurda anlatılan kadının gözlerinin ne denli büyük ya da ne denli etkileyici olduğu çağrışımını canlandırması bakımından ilginçtir. Daha pek çok şiirinde bu eğilimi görmekteyiz. Farsça kökenli –istan eki ülke (yer) gösteren bir ek olmasına karşın şair tarafından “göz” göstergesiyle birleştirilmiştir. (Şen Elmas, 2010: 32).

Gözleri göz değil gözistan (Süreya, 1998: 37).

“Yine Ece Ayhan’ın kullandığı “cehennem” kelimesi de dikkat çekicidir. Okurun hayalinde hem cehennemi hem de cenneti çağrıştıran ama ikisi de olmayan, ikisinin arasında bir mekân imgesidir” (Şen Elmas, 2010: 33).

b. Fiillerin Mastar Haliyle Kullanımı

İlhan BERK, dizelerinde cümle düzenini bozmasına rağmen fiilleri mastar haliyle alma isteği içerisindedir:

*“Bir sabah çıkmak güneşler, aylar bir sabah çıkmak
Bir ağacı bu evleri sarı ters bir kuşu düzeltmek”* (Doğan, 2008: 21).

c. Sözdizimindeki Tutarsızlıklar

İkinci Yenicilerin bazı şairleri dizelerde geçen sıfatları isimlerden sonra kullanma eğilimindedirler. Bu Türkçenin sözdizimine aykırı bir durumdur. Ece Ayhan “Bakışsız Bir Kedi Kara” isimli şiir kitabının isminde bile “Kara” sıfatını isimden sonra kullanarak bu aykırılığı daha baştan uygulamaya koymuştur.

Bütünleyemez mi sanıyorsunuz çalışır bir şiir kara

Yukarda parçalanmış yüzleri

Türkiye mezarlığının derinliklerinden çıkarıp (Ayhan, 2001: 135).

İkinci Yenicilerin bir başka şairi Sezai Karakoç'ta sözdizimsel sapmalara “*Köpük*” şiirinde rastlayabiliriz: *Bir kadını havlıyor*, taşıyor o ıssız köpekler ki” dizesinde *kadını havlamak*, “Bu köpekler *neyi havlıyor hangi kadını*” (dizesinde *neyi havlıyor* dizimi yerine dil bilgisel olarak, *kadına havlıyor*, *neye havlıyor* denirse doğru olabilir.) Şair bu örneklerde söz dizimini bozmakta, böylece sözcükler arasında anlamsal ve dil bilgisel bağ kurulamamakta, bu durum da şiirin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Gerçi şiiri düzyazıdan ayıran en önemli niteliklerden biri, devrik tümceyle yazılmasıdır. Ancak İkinci Yeni şiirindeki bu tür sapmalarda, devrik tümceden de öte, çoğu kez sözcüklerin birbirine ulanmadığı ya da öğelerden biri/birkaçı eksik olduğundan tümcenin tamamlanamadığı veya devrik tümcenin iki türlü anlaşılabilirdiği görülmektedir. Dolayısıyla bu tür sapmaların büyük bir bölümünü devrik tümce olarak kabul etmek mümkün değildir. Okur, bu tür dizelerle karşılaştığında ilk anda şaşırmakta, rastlantısal olarak dizilmiş izlenimi veren söz yığını karşısında bocalamakta, bu söz dizimini alışılmış mantıkla kavrayamamakta ve çeşitli olasılıkları düşünerek, bir bilmece çözer gibi düzyazının mantığıyla yeniden düzene sokmaya, şiiri anlamlandırmaya çalışmaktadır. Oysa İkinci Yeni şiiri, alışılmış dil mantığıyla çözülemez. Dolayısıyla bu şiirleri anlamlandırabilmek için düz yazı mantığının dışında yeni bir alımlama estetiğine gereksinim vardır (Karaca, 2008: 288).

d. Farklı Kiplerin Peş Peşe Kullanılması

İkinci Yenicilerden Ece Ayhan'ın bazı şiirlerinde farklı türden kip kullandığını görürüz. Aslında yapılan bu kasıtlı uygulama şair için anlamsızlık denizine açılmanın bir başka yoludur:

Süsüne Kaçılmamış

Soğuk Haziran'lar kalabalıklar ölmüştü. Bir arkadaş arkalarından yürüyor.

Çelenkler ters çevrilir ve çiçekler, biraz çürük ama, lavanta lavanta kokmaya başlıyor.

Eski Mecidiyeköy'den gelenler şunu düşünmüş olabilirler. "Bu kez süsüne kaçılmamış!"

(Eser, 2010: 104).

4. Şiirde Biçimsel ve Sessel Aykırılıklar

a. Kural Dışı Ekleme ve Türetmeler

Şairler farklı türetme ve eklemelerle kelimelerin biçimsel yapısıyla oynamışlar, kelimeleri şiire özgü kavramlar haline dönüştürmüşlerdir. Bu tip kelimelerde Türkçenin kuralları dışında yapılanmalar göze çarpar:

Sen elisürencil

Öyle bir laf varsa işte o

(Süreya,1998:155).

Şu senin dolayık sesin var ya

(Süreya, 1998: 158).

Yakamda gizlilik rozeti, eh çobanlılık da çaba

(Süreya,1998:164).

b. Yöresel Ağız Kullanımı

İkinci Yeni şairleri yöresel ağız özelliklerini şiir diline taşımış, günlük konuşma diliyle yazı dilini inşa etmeye çalışmışlardır:

Nerde Öklid'in üçgenleri nerde bu

Na şunlar üç açısı üçü de yoksul (Süreya, 1998: 22).

Ömer Tuğrul Kara

Sen ne iydin güzeldiyisen de çirkindiysen de
Kocan ne iydi sonra Niyde ilinden gökyüzleri (Süreya, 1998: 42).

“İkinci Yeni şiirinde değişik amaçlarla ortak dildeki göstergelerin ses açısından değiştirilmesine sıkça rastlanır. Sessel sapmalar Türk şiirinde genellikle bölge ağızlarını yansıtmak veya sözü ölçüye uydurmak için bu türden sapmalara başvurulduğunu görüyoruz” (Karaca, 2008: 280).

c. Konuşma Dilini Yazıya Taşınma

İkinci Yenicilerden Ece Ayhan günlük konuşmada kullandığımız ifadeleri yazıya taşıyarak, standart Türkçenin yapısını göz ardı etmiştir:

ay Osmanlılaşmış abi tüfekçi olmuş
ve korkunç tas gülmekler muhlis'te (Ayhan, 2001: 62)

d. Deyimlerin Biçimsel Yapısının Bozulması

Cemal Süreya gibi kimi İkinci Yeni şairleri şiirlerinde deyimleri bilinen yapısını bozarak kullanmıştır:

Güzinciğim ufak bir kadın bir öpüşlük canı var.

...

Şişeler de orda çuvalın üstünde
Elimle koymuş gibi biliyorum (Süreya, 1998: 14).

e. İsimlerin Biçimsel Olarak Bozulması

İsimler tüm yazın türlerinde olduğu gibi şiirde de en fazla kullanılan kelime türüdür. Şiir dilinde kullanılan isimler elbette ki düzyazı türünde kullanılanlardan farklı değildir. Ancak bu isimlerin kullanılış farklılıkları düzyazı ile arasındaki ayrımı ortaya koyar. Özellikle de İkinci Yeni şairlerinin şiirleri söz konusu olduğunda dilin alışlagelmiş isim türündeki sözcüklerinden çok daha farklı kullanışlar karşımıza çıkar. En başta İkinci Yeni şiirinin başlıca özelliklerinden olan deformasyon özellikle de sözcüklerde meydana gelen

Türkçenin Kuralları Dışına Çıkan Bir Topluluk: İkinci Yeniciler

deformasyon isimlerde de sıklıkla gözümüze çarpar. İsimlerde seslerin değiştirilmesiyle meydana gelen deformasyonlar, farklı eklerin alışılmadık bir biçimde isimlerle ya da farklı sözcük türleriyle kullanılması, bu şiirin dili kullanımını anlamak açısından önemlidir. İkinci Yeni şairleri özellikle de özgür çağrışım ve hayal gücünü zorlama noktasında birleştikleri için kelimeleri kullanışları bile alışılmışın dışındadır. Pek çok ismin anlamsızmış gibi görünen fakat özünde mutlaka bir şeyleri çağrıştıracak şekilde değişik kullanılışlarla karşımıza çıkması onların bu amaçlarını gerçekleştirme konusunda ne denli başarılı olduklarının da göstergesi sayılabilir. Başta Cemal Süreya olmak üzere İkinci Yeni şairlerinin hemen hepsinde bu şekilde kullanılan sözcüklere rastlamaktayız (Şen Elmas, 2010: 48).

Gözleri göz değil gözistan (Süreya, 1998: 37).

“Cemal Süreya bu mısradaki “göz” kelimesiyle ülke adı türeten –istan ekini birleştirerek Türkçede olmayan ama okuyanın hayalinde hemen çeşitli çağrışımlara neden olabilecek bir isim kullanmıştır. İnsanın zihninde hemen anlatılan kişinin gözlerinin büyük olduğu ya da ne denli etkileyici olduğu hatta yüzünde en önemli ve dikkat çekici olan şeyin gözleri olduğu gibi çağrışımlar belirir” (Şen Elmas, 2010: 49).

f. Dizelerin Bilinen Kuralların Dışında Kullanılması

İkinci Yenicilerden bazıları ise alt alta olan dizeleri farklı biçimlerde kullanmaya çalışmışlardır:

*Usul usul giyinir
Sabahları evinde
İşte do, sonra sırasıyla
re
mi
fa
sol
la
Sonunda da şapkası si*

(Süreya, 1998: 156).

Şelaleye

Düşmüştür

Zeytin dalı:

Celaliyim

Celali.

(Süreya, 1998: 186).

g. Kelimeleri Alışılmadık Biçimlerde Kullanmak

Alışılmamış kelimeleri kullanarak veya bilinen kelimeleri değişik biçimlerde sunarak bir eser oluşturma bu akımın şairlerinin başvurduğu bir başka ifade tarzıdır. Sanatçı bu eğilimle dile yeni bir güç kazandırmayı, göstergeleri ses ve anlam bakımından etkili kılmayı, okuyanın zihninde yeni tasarımlar ve duygu biçimleri oluşturmayı amaçlar (Aksan, 1993: 166). Dilde yeni oluşturulmuş sözcüklerin kullanılması anlam bulanıklığının en belirgin örneklerini ortaya çıkarır. Geleneksel gramer kurallarının dışında sözcüklerin yeni biçimlere dönüştürülmesi, eklerin kendi görevleri dışında kullanılarak suni sözcüklerin oluşturulması İkinci Yenicilerin sanat dili anlayışlarının bir parçasıdır. İkinci Yeni'yle birlikte sözcüklerin, şiirde özel bir statü kazandığı görülmektedir. Bu nedenle bu akımın sanatçıları sözcüğe bir anlatma unsuru olarak cümleden daha çok önem vermişlerdir. Cemal Süreya'nın "Şiir geldi, kelimeye dayandı" cümlesi bunu en iyi şekilde ifade etmektedir. Düz yazıda genellikle ana fikre önem verildiğinden kelimelerin anlamları ön plana çıkmaktadır. İkinci Yenicilere göre şiir sanatında kelimenin kendisinin önemi vardır. Yeni şiirde kelimelerin görevi hikâye etmek değil, soyut ve şiirsel bir yük taşımaktır. Bu yüzden kelimelerin anlamının hiçbir değeri yoktur, anlam değersiz olunca biçim de önemini kaybetmiştir. O yüzden bu sanatçılar için yeni oluşturulan sözcükler ve sözcüklere getirilen eklerin, anlamsızlığı oluşturma açısından önemi büyüktür. Bu durumu örneklendirmek için şairlerin şiir kitaplarının isimlerine bakmak gerekir: Galile Denizi, Mısırkalyoniğne, Bakışsız Bir Kedi Kara, Ortodoksluklar, Üvercinka, Dünyanın En Güzel Arabistanı, Yerçekimli Karanfil, Nerde Antigone gibi. Yine İkinci Yeni şairlerinin şiirlerini incelediğimizde kelime deformasyonlarından birçok örneği görürüz:

bir bach konsertosunun dudakları gibi çilek korkunç hû
Dirim kısa ölüm uzundur cehennette herhal ağabeyler

Kendini doğruyordu bir cinaedi Dimdoğru

Ve bir melankonya çiçeği saksıda

(Ece Ayhan)

Gözleri göz değil gözistan

Geceler yukarda telcek-bulutcak

İlim günleri gelirdi taraçalar

(Cemal Süreya)

Vizansiyanın rengi eski bir yapraktır.

(Turgut Uyar)

Senleniyorsun böyle bir gecenin içinden bana

(İlhan Berk)

“Şairler kendi iç dünyalarında oluşturdukları çağrışım ve yapısallığı dizelerdeki kelimelere şifreli bir şekilde yerleştirirler. Bu anlam girdabını çözmeyi ise genellikle okura bırakırken bazen de kendileri kelimenin şifresini verirler. Cemal Süreya’nın en önemli eseri olan ve 29 şiirden oluşan şiir kitabı Üvercinka, güvercin kanadından kısaltılarak elde edilmiş bir sözcüktür” (Celâl, 2008: 270).

Sadece şiirin adı bile Cemal Süreya’nın bir anlamda da İkinci Yeni’nin dildeki deformasyonu belli bir mantığa göre ve çağrışım yakalamak adına yaptığını ispat eder. Üvercinka kelimesi hiçbir anlamı olmayan hiçbir dilde karşılığı bulunmayan bir sözcüktür. Ancak kelimenin kendisi zihnimizde bir takım çağrışımlar uyandırır. Her şeyden önce bu seslerin bir araya gelişi bize ‘güvercin’i çağrıştırır. Şiirde sözü edilen kadınla ve bu göstergeyle ilgili tasarımlar okuyanın zihninde hemen canlanır. Sözcüğün sonundaki –ka ise, İslav kadın adlarının sonuna getirilen bir küçültme ekidir. Bütün bunlar zihnimizde birleşmekte ve zengin bir tasarımlar yumağı oluşturmaktadır” (Aksan, 2006: 105).

h. Dizelerin Kapalı İmgelere Dönüştürülmesi

Verdiğimiz birçok örnekte olduğu gibi İkinci Yenicilerin şiirlerini, mısra düzenlerindeki değişiklikleriyle, kelimelerin farklı dizimiyle diğer şiirlerden kolaylıkla ayırabiliriz. İkinci Yenicilerin şiirlerindeki mısra uzunlukları da

dengelessizdir. Birkaç cümleden meydana gelen uzun dizelerin yanı sıra tek bir kelimeyle oluşmuş dizeler de vardır. Kapalı anlatım şiir anlayışlarının vazgeçilmez unsurudur. İkinci Yeniciler en basit konuları bile anlaşılması güç bir söyleyişle vermeye çalışmışlardır. Ama aslında onların şiirlerini anlam açısından anlamsız ve güç anlaşılır şekilde ikiye ayırmak daha doğru olacaktır. Çünkü söz diziminde mantık dışı değişiklikler olsa da aşağıda vereceğimiz örneğin dışındaki pek çok şiirde az da olsa bazı imgeleri ve anlamları okurun beyninde canlanabilir. Ancak İlhan Berk'in "Çivi Yazısı" isimli kitabındaki şu dizenin anlaşılması mümkün değildir ve anlamsız şiirler grubuna girer:

eee T aa uu SSe Cnnn eee (Berk, 1960: 39).

Bu hareketin dikkat çekici bir başka özelliği de büyük-küçük harf ayırımına önem vermemek, noktalama işaretlerini hiç kullanmamak, yazım konusunda özensiz olmaktır. Noktalama işaretlerindeki bu özensizlik anlamayı daha da güçleştirmektedir.

1. Üslûp ya da Söyleyişte Biçimsel Dönüşümler

Anlamda kapalılığı bırakmamak şartıyla şairler değişik üslûpları ve söyleyiş şekillerini kullanmışlardır. Turgut Uyar şaşırtıcı ve mizahi anlatımı Cemal Süreya mizah ve şaşırtıcılığın yanı sıra halk söyleyişini eserlerine yansıtmışlardır:

*Sizin alınız al inandım
Morunuz mor inandım
Tanrınız büyük âmenna
Şiiriniz adamakıllı şiir
Dumanı da caba
Ama sizin adınız ne
benim dengemi bozmayınız* (Uyar, 1959: 8).

Hani ölmek işten değil (Süreya, 1965: 17).

i. Dilde Alışılmış Kalıpların Bozulması

“Garip şiirindeki günlük konuşma dilinin tersine, dilde alışılmış kalıplar zorlanmaya, sözdiziminde değiştirmelere, kimi zaman aşırıya kaçan bozmalara gidiliyordu. Belki Ahmet Haşım’dan bu yana ilk kez günlük dilden ayrı bir şiir dilinden söz ediliyor, Garip şiirinin kovduğu imge başköşeye oturtuluyor, şiirde soyutlamaların, imgelem yoluyla elde edilecek çağrışımların şiirde ne denli önemli olduğu ortaya konuyordu” (Doğan, 2008: 174).

Buna en güzel örnek Ece Ayhan’ın “bugüne bugün” kelimesi yerine “yarına yarın”; “kız oğlan kız” kelimesi yerine de “oğlankızoğlan” kelimesini kullanmasıdır.

j. Ses Olaylarındaki Aykırılıklar

Ses olaylarındaki kural dışı değişiklikler İkinci Yenicilerde sıklıkla rastladığımız uygulama biçimleridir:

Konuşma diline hizmet eden ünsüz düşmesi en çok karşımıza çıkan ses olayıdır. Özellikle bu durumu İlhan Berk ve Edip Cansever’de daha çok “koymak” fiiliyle gerçekleştirir.

Aldı bir yaşamdan bir yaşamaya kodu nasıl (Berk, 1982: 61)

Hep böyleydin sen tam ölümden konuşacağız komazdın gelip dururdun önümüze (Berk, 1982: 77)

Kimseyi yoksul komadı (Berk, 1982: 103)

Hayın Bolu Beyi boş komuş evleri (Berk, 1982: 122)

Diyorum bir şeye karşı komaktır günümüzde aşk (Cansever, 1992: 31)

Tanışmaya komamışlar bizi güzelim dünyamızla (Cansever, 1992: 407)

Ömer Tuğrul Kara

k. Kural Dışı Ünlü Kaybı

Kelimelerdeki ünlülerin kural dışı düşürülmesi ve kelimelerin eksik görüntüsü kapalı anlam oluşturmanın bir başka yoludur:

Kelepçe kolum sıktı halim yamandır (Berk, 1982: 75)

Serinliğim duyurmayın anama (Süreya, 1990: 122)

İ. Farklı Eklerle Farklı İsimlerin Birleştirilmesi

İkinci Yeniciler farklı ekler ekleyerek kelimenin orijinaliyle ilişkili yeni bir kelime oluştururlar.

*O zaman bütün İstanbulistan Vizansiyadan kalan sarıdaydı
Vizansiyanın rengi eski bir yapraktır* (Uyar, 1984:143)

Şair burada Bizansiya'yı Vizansasiye şekline dönüştürürken İstanbul kelimesine –istan ekini ekleyerek yeniden bir yer ismi oluşturmuştur.

m. Eksik ya da Fazladan Ek Kullanımı

Bazı şairler aşağıda verilen örneklerde de görüldüğü gibi dizelerde kelimelerin eklerini kullanmamakta bazen de fazladan ek eklemektedirler. Bu şiirin alışılmış durumuyla bağdaşmamaktadır.

Bir sürü güvercin havalan. Saçların (Süreya, 1990: 21)
Karşımızda binler mumluk bir lamba yanyıyor (Uyar, 1984: 126).

Sonuç

1950'lerden itibaren kendini hissettiren İkinci Yeni hareketi ortaya koyduğu iddialar ve toplu çıkışlarıyla yeni bir şiir arayışının sembolü olmuştur. Bu yeni bir arayışın sonucunda şiirde anlamın sınırlarını zorlamışlardır.

İkinci Yeni hareketine bağlı sanatçılar, şiir sanatında dil kurallarının gerekli olmadığı düşüncesini savunmuşlardır. Böyle bir düşünceye sahip

Türkçenin Kuralları Dışına Çıkan Bir Topluluk: İkinci Yeniciler

olmalarında sanat anlayışlarını eleştirdikleri Garipçilerin etkisi büyüktür. Garipçiler şiir dilinde kelimelerin yapısının değiştirilmesine, sözdizimi düzeninin bozulmasına karşı tavır almışlardır. Garip akımının bu dil anlayışına karşı çıkan İkinci Yeniciler, şiirdeki anlamı son sınırına kadar örtmeye çalışmışlardır. Bu akımın şairleri sözcük ile söz arasındaki alışılmış dengeyi bozmayı, kelimeleri bilinenin dışında sözdizimi düzenlemeleri içinde kullanarak onlara farklı anlamlar yüklemeyi, sözün sezgisel gücünü genişletmeyi amaçlamışlardır. İkinci Yeni, dil üzerindeki yoğunlaştırdığı çabalarıyla şiir için dilin imkânlarını araştırma ve kullanma bakımından olumlu sonuçlara ulaşmıştır. Fakat bazı zorlamalarla dilin geleneksel yapısına ve yaygın şiir diline son derece ters düşen suni bir dil de ortaya çıkarmıştır. Anlamı gizli tutan hatta anlamsızlığa kadar uzanan dil tutumları, hayallerin ve imgelerin şahsa ait olması, soyut ifadenin okuyucu üzerindeki ağırlığı, söyleyişte aklın zorlanması bu hareketin temsilcilerinin her zaman eleştirilmesine yol açmıştır.

“Bütün bu örnekleri, alışılmış şiir dilini bilinçli bir biçimde bozma çabası olarak değerlendirebiliriz. Ancak bu örneklerin çoğunda, sapmaların bir anlamla ya da bir çağrışımla örtüşemediği, dolayısıyla kurulan şiirin, oluşum basamaklarının üstündeki yüzey yapıdan alt yapıya inemediği görülmektedir” (Karaca, 2008: 283).

İkinci yenicilerin dil mühendisliği girişimi en küçük birim olan sestem başlayıp olağandışı sözcüklerin oluşturulmasına, söz dizimindeki köklü değişikliklere kadar uzanmıştır. Bu girişimlerle İkinci Yeni şairlerinin eserlerinde deforme olmuş bir dil karşımıza çıkar. Dildeki bu farklılaşmanın temelinde şairin çağrışım dünyasının etkisi büyüktür.

İkinci Yeni şiirin oluşturulmasında şaire ne kadar iş düşerse düşün bu topluluğun takipçisi okurlara da bir o kadar iş düşmektedir. Çünkü bir kelime bazen kapalı bir kavrama; bir özel isim ise zengin çağrışımlara gönderme yapmaktadır. İkinci Yenicilerin şiir dilini geliştiren, özgünleştiren Türkçenin kuralları dışına çıkartan dildeki keskin sapmalardır.

Ömer Tuğrul Kara

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan (1993). *Şiir Dili ve Türk Şiiri*. İstanbul: Be-Ta Yayınları.

AKSAN, Doğan (2006). *Şiir Dili ve Türk Şiiri*. Ankara: Engin Yayınları.

AYHAN, Ece (1965). *Bakışsız Bir Kedi Kara*, İstanbul: De Yayınevi.

AYHAN, Ece (1993). *Şiirin Bir Altın Çağı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

AYHAN, Ece (2001). *Bütün Yort Savul'lar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları..

BERK, İlhan (1982). *Galile Denizi*. İstanbul: Adam Yayınları.

BERK, İlhan (1960), *Çivi Yazısı*, İstanbul: Ataç Kitabevi.

BERK, İlhan (1961), *Otağ*, İstanbul: Gergedan Yayınları.

BERK, İlhan (1977). Soruşturma: İkinci Yeni'den Ne Anlıyorsunuz. *Türk Dili*, 35 (309), 526.

BERK, İlhan (1992). *Şairin Toprağı*. İstanbul: Simavi Yayınları.

BERK, İlhan (2007). *Tümceler Geliyorum*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

BEZİRCİ, Asım (1986). *İkinci Yeni Olayı*. İstanbul: Su Yayınevi.

BEZİRCİ, Asım (2005). *İkinci Yeni Olayı*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

CANSEVER, Edip (1966). *Çağrılmayan Yakup*. İstanbul: De Yayınevi.

CANSEVER, Edip (1992). *Yerçekimli Karanfil- I*. İstanbul: Adam Yayınları.

CELÂL, Metin (2008). Cemal Süreya: “Kişilikli Bir Şair”. (Hazırlayan: Mehmet H. Doğan). *İkinci Yeni Şiir (Antoloji-Dosya)*. İstanbul: İkaros Yayınları, 269-276.

DİRLİKİYAPAN, Murat Devrim (2003). *İkinci Yeni Dışında Bir Şair Edip Cansever*. Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

DOĞAN, Mehmet H. (2008). *İkinci Yeni Şiir (Antoloji-Dosya)*. İstanbul: İkaros Yayınları.

ERDOST, Muzaffer İ. (1997) *İkinci Yeni Yazıları*. Ankara: Onur Yayınları.

Türkçenin Kuralları Dışına Çıkan Bir Topluluk: İkinci Yeniciler

ERGÜLEN, Haydar (2008). “Çok Kapalı Oda” ya da “Şiiri Düzde Kuşatmak” İkinci Yeni Şiiri Üzerine Bir Tekrar. (Hazırlayan: Mehmet H. Doğan). *İkinci Yeni Şiir (Antoloji-Dosya)*. İstanbul: İkaros Yayınları, 233-238.

ESER, Nazlı (2010). *İkinci Yeni’de Düzyazı Şiir*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

FUAT, Mehmet (2008). İkinci Yeni’de Buluşanlar. (Hazırlayan: Mehmet H. Doğan). *İkinci Yeni Şiir (Antoloji-Dosya)*. İstanbul: İkaros Yayınları, 203-223.

GÖKALP, G. Gonca (1993) Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri ve Behçet Necatigil. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 347-362.

GÜNDOĞDU, A. Eda (2010). Cemal Süreya’nın Şiirlerinde Sapmalar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 263-275.

İLHAN, Attila (1996). *İkinci Yeni Savaşı*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

KAPLAN, Ramazan (1989). Bir Dil Hareketi Olarak İkinci Yeni. *Millî Eğitim*, (88), 19.

KARABULUT, Mustafa (2011). Edip Cansever’in “Medüza” Şiirine Varoluşçu Bir Bakış. *Erdem*, (61), 147-158.

KARACA, Alâattin (2008). İkinci Yeni Şiiri. (Hazırlayan: Mehmet H. Doğan). *İkinci Yeni Şiir (Antoloji-Dosya)*. İstanbul: İkaros Yayınları, 277-302.

KARATAŞ, Turan (2008). İkinci Yeni. (Hazırlayan: Mehmet H. Doğan). *İkinci Yeni Şiir (Antoloji-Dosya)*. İstanbul: İkaros Yayınları, 224-232.

KOLCU, Ali İhsan (2009). *Cumhuriyet Edebiyatı-I (Şiir)*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.

KORKMAZ, Ramazan (2009). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

NECATİGİL, Behçet (1983). *Bütün Eserleri 6, Düz Yazıları 2*. (Basıma Hazır.: Hilmi Yavuz-Ali Tanyeri), İstanbul: Cem Yayınevi.

SÜREYA, Cemal (1965). *Göçebe*. İstanbul: De Yayınları.

SÜREYA, Cemal (1966). *Üvercinka*. İstanbul: De Yayınları.

SÜREYA, Cemal (1990). *Sevda Sözleri*. İstanbul: Can Yayınları.

SÜREYA, Cemal (1998). *Sevda Sözleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

ŞEN ELMAS (2010). *İkinci Yeni Şiiri Üzerinde Anlambilimsel Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

UYAR, Turgut (1959). *Dünyanın En Güzel Arabistanı*. Ankara: Açık Oturum Yayınları.

Ömer Tuğrul Kara

UYAR, Turgut (1968). *Her Pazartesi*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

UYAR, Turgut (1962). *Tütünler Islak*. Ankara: Dost Yayınları.

UYAR, Turgut (1984). *Büyük Saat*. İstanbul: Can Yayınları.

ÜNAL, Hayriye (2002). Ece Ayhan: Şiirimiz Her İşi Yapar Ağabeyler.
Hece, (70), 87-97.